

24. Rewizycja podlaska.

A iż w Podlaskim Woiewodztwie rewizycja dostateczna dóbr Naszych Królewskich, do stołu Naszego Królewskiego należących, ieszcze dotąd nie doszła, tak iako w innych woiewodztwach iuż iest odprawiona, dlatego deputuiemy **ex nunc, autoritate praesentis conventus** rewizory: to iest z strony Naszej księdza Adama Pilchowskiego, proboszcza warszawskiego, z strony rad Krzysztofa Lanckorońskiego kasztellana małogoskiego, a z rycerskiego koła urodzonego lana Biejkowskiego, stolnika przemyskiego. Którzy tymże sposobem mają wszystko rewidować i spisać, iako w innych woiewodztwach iest uczyniono, a na przyszły sejm koronny znieść. Którym też poruczyliśmy te krzywdy i doległości nad prawo i przywilej **incorporationis Regno** na sejmie walnym lubelskim dany, uczynione⁹, oglądać i przesłuchać, które posłowie ziemscy imieniem szlachty braciej swej, poddanych Naszych na Podlasiu mieszkających przeciw starostom, celnikom i mytnikom Naszym przekładali i na piśmie podali. A na tenże sejm przyszły koronny to wszystko mają do Nas i stanów koronnych przynieść, ku rozeznaniu i rozsądkowi ich statecznemu. A te rewizory takowymże ubezpieczeniem opatruiemy, iakowe mieli insi rewizorowie i lustratorowie.

25. Cancellaria łomzińska.

Tymże też rewizorom poruczyliśmy, za przymową posłów ziemskich mazowieckich, aby kancelaryją ziemską w Łomzie kosztem własnym szlachty tejże Ziemie Łomzińskiej zmurowaną, a przez przodka Naszego Króla Iego Miłości Zygmunta Augusta w dwór królewski obroconą, i plac iej iako wielki był oglądali. I gdziebyśmy im na to miejsce frymark dać mieli, żeby Nam sprawę dali.

26. Odłożenie spraw nieskończonych na drugi sejm.

Acz za łaską Bożą wszystko się około postanowienia Naszego na stolicy królewskiej porządnie pokończyło, a niemało rzeczy uprzedzać koronacją Naszą, niektóre też zaraz effect swój wziąć miały, iedno iż zatrudnienia wielkie koronne wewnętrzne przypadły, za ktoremi dostatecznej sprawy wzięcieśmy nie mogli i skutecznie zaraz wypełnić, przetoż za zezwoleniem wszech stanów wszystkie te sprawy umacniamy i utwierdzamy, iż się im przewłoką tą derogować nie może, owszem wszystkim artykułom, kondycjom tak od Nas i posły Nasze przy elekcyi, iako i Nam poddanym i teraz proponowanym, a od Nas przyiętym, dosyć się stać ma na przyszłym sejmie walnym koronnym. Który im narychlej być może, porozumiawszy się **cum senioribus Regni** wszech państw do Korony należących, złożyć będą powinni, nadalej **ante decursum anni praesentis** 1576 i tam odprawować się to wszystko ma, co iest w warszawskim i andrzeiowskim postanowieniu opisano i tu na tym sejmie zaczęto, abo cokolwiek Nam i potrzebie Rzeczypospolitej będzie podano, tak, żebyśmy powinności Naszej dosyć na wszem uczynili. Na co się obowiązujemy i przyrzekamy.

Działo się na Zamku Krakowskim na sejmie walnym koronacyi Naszej, trzydziestego dnia Maia roku Bożego tysięcznego pięćsetnego siedmdziesiątego szóstego, królowania Naszego roku pierwszego. Na własne rozkazanie Króla Iego Miłości.

VIII. [UNIwersał poborowy, 30 MAJA 1576 R.]

Stephan z łaski Bożej Krol Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Inflantckie, Wołyńskie, Podlaskie, Kijowskie i Siedmiogrodzkie.

1. Wszystkim wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należało, oznajmuiemy, iż na tym walnym sejmie Koronacyi Naszej stany koronne, tak rady duchowne i świeckie, iako też i posłowie ziemscy, z osobiwej chęci i miłości przeciw Nam [na] wstępku panowania Naszego, dobrowolnie Nam tego pozwolili, ku potrzebie Rzeczypospolitej, aby pobory, nie tylko te, które na sejmie elekcyi warszawskiej i zjeździe andrzeiowskim blisko przeszłym **tempore interregni**

⁹ Por. wyżej, nr LXXI, p. I: O Ziemi Podlaskiej. Przywilej przywrócenia Ziemie Podlaskiej do Korony Polskiej.

sami sobie uchwalili, wedle poborowego uniwersału lubelskiego **anni Domini 1569**¹ postanowione są, ale też i dawnych poborów reszty, które sobie dobrowolnie uchwalili, któreby się iedno (od zapłaty żołnierzy w krajach niektórych dla obrony trzymanych i teraz rotmistrzom pewnym zadanych) pokazały od ostatecznego poboru lubelskiego (iako Nam o nich w niektórych wojewodztwach, że są, pewną sprawę dano) do skarbu koronnego co naprędzej były zniesione do Warszawy. A iż też kwarta wedle konstytucyi ma być na Świątki do Rawy znoszona, widząc My tamto miejsce ku znoszeniu przerzeczonych pieniędzy, dla słusznych przyczyn, iako się to pokazało, nie do końca bezpieczne, tedy za uchwałą sejmu tego miejsce czwartej części oddawania naznaczamy **pro hac vice tantum**, Warszawę, nie derogując konstytucji około odbierania kwarty w Rawie². Także na Świątki blisko przyszłe w Warszawie ta kwarta terazniejsza ma być oddawana. Do której kwarty odbierania, wedle konstytucyi, naznaczyliśmy deputaty z koła senatorskiego: ich mość pany Krzysztofa Lanckorońskiego, kasztellana małopolskiego, i Rafała Sładkowskiego, kasztellana konarskiego, a z koła poselskiego od rycerstwa pana Iana Laszcza podkomorzego bełskiego z Woiewodztwa Bełskiego i Andrzeia Czapskiego, podsędką Ziemie Dobrzyńskiej.

2. A tak wszech was, **authoritate praesentis conventus** napominamy i rozkazujemy, aby wszystkie te pobory co naprędzej przez poborcę Nasze niżej mianowane, i tym uniwersałem Naszym naznaczone, były wybierane, to iest:

3. Krakowskiego, Piotra Strzałę sędziego Zatorskiego; poznańskiego, Joachima Bukowieckiego; sandomierskiego, Borzuia Podlódowskiego, Jerzego Brzozowskiego³; kaliskiego, Mikołaja Głogińskiego; sieradzkiego, Piotra Widawskiego; Ziemie Wieluńskiej, Iana Walnkowskiego; lanczyckiego, Iana Kalińskiego; brzeskiego, Wojciecha Trzebuchowskiego; kijowskiego, Soltana; inowrocławskiego, Mikołaja Rozeńskiego; Ziemie Dobrzyńskiej: Mikołaja Witowskiego; ruskiego, lwowska i halicka, Thomasza Dubrawskiego; przemyska i sanocka, Alexego Krasickiego; chełmska, Ambrożego Zalińskiego; wołyńskiego, Bokieja sędziego łuckiego, kniazia Koziaka, Patrykę i podkomorzego krzemienieckiego; podolskiego, Jerzego Telephusa; lubelskiego, Piotra Kaszowskiego sędziego ziemskiego; bełskiego, Mikołaja Udryckiego; płockiego, Sebastiana Kobiernickiego; mazowieckiego czerskiego, Stanisława Machnackiego; warszawskiego, Pawła Zawiszę wojskiego; wiskiego, Iana Burzyńskiego; wyszogrodzkiego, Stanisława Nakwasckiego; zakroczymskiego, Floriana Kryskiego; ciechanowskiego, łomżyńskiego, Thomasza Zamoyńskiego; zembrowskiego, Thomasza Suskiego; nurskiego, Iana Górskiego sędziego nurskiego; różańskiego, Iana Pięczkowskiego; liwskiego, podlaskiego, drohobyckiego^b, Malchera Niecieckiego, podkomorzego drohickiego; mielnickiego, Macieja Pobikrowskiego; bielskiego, Jerzego Brzoskę, chorążego bielskiego; rawskiego, Jarosza Swidzieńskiego; sochaczowskiego, Marcina Szymanowskiego sędziego sochaczowskiego; gostyńskiego, Rosłańca Szczawińskiego; chełmińskiego, malborskiego^c, braclawskiego: Deszkowskiego, chorążego braclawskiego; pomorskiego^d.

3^e. I od was wszech tymże to poborcom wyższej pomienionym były oddawane, bez wszelakiego omieszkania, przed świętą Małgorzetą blisko przyszłą [13 VII 1576]. A poborcy przerzeczeni, aby te pobory każdy z wojewodztwa, powiatu i ziemie swej na dzień świętego Jakuba blisko przyszłego [25 VII 1576] znieśli do Warszawy.

4. Przy tym też upominamy, i rozkazujemy tym uniwersałem Naszym, pod winami w uniwersalech poborowych i konstytucyjach i w prawie pospolitem opisanymi, poborcom tym, którzyby dawne pobory zatrzymali, aby ie wespół z wyższej pomienionymi poborcami do skarbu Naszego koronnego, na miejsce i czas wyższej opisany, wcale i zupełnie znieśli i oddali.

5. Który to uniwersał Nasz terazniejszy, aby tym rychlej i prędzej około wybierania poborów i oddania ich skutek swój wziąć mógł, upominamy i rozkazujemy starostom Naszym sądowym, aby exekwucją nieodwłoczną czynili około poborów, gdyby retenta były do nich

^a W VL: Grzozowskiego. ^b Zapewne zamiast: drohickiego. ^c Brak nazwiska. ^d Brak nazwiska. ^e Numer 3 powtórzony.

¹ Por. wyżej uniwersał poborowy uchwalony na sejmie lubelskim 1569 r., nr LXXI, p. X.

² Konstytucje sejmu lubelskiego 1569 r., nr LXXI, p. IX, 12.

oddane, tak terazniejszego iako i pierwszych poborow; a terazniejszych retentow coby wyciągnęli, aby poborcom oddawali. A temu wszystkiemu aby exekwucją czynili, pod winami wyższej omienionemi.

6. Tego dokładaiać, iż około pogorzenia i spustoszenia miast, wsi, gruntów iakimkolwiek przypadkiem, mają się poborcę zachować wedle przerzeczonego uniwersału lubelskiego, wyższej pomienionego.

7. Poborcę i ci którzykolwiek pobor wybieraią, abo wybierali, liczbę czynić będą powinni na przyszłym sejmie walnym koronnym **coram ordinibus Regni**, i terazniejszy i dawniejszy. A ieśliby którzy pomarli, tedy potomkowie ich. A ci którzy dostateczną liczbę uczynili na tym sejmie koronacyi, już mają być wolni.

8. Także starostowie z retent prze dniej szych sobie oddanych; wszakoż ma być poborcom przyięto na liczbie to co wydali na żołnierze i na inne potrzeby **tempore interregni**, za rozkazaniem spólnym obywatelów kraio w onych, od których poborcami byli odstawieni. Też i kwity z uczynienia liczby w powieciech abo ziemiach ich, także i w skarbie, mają im być tamże przyimowane. Czemu się wszystkiemu mają przypatrzeć stany koronne, na blisko przyszłym sejmie walnym koronnym.

9. Pan podskarbi koronny z tych poborow, które do lego Mości będą oddane, na przyszłym sejmie liczbę czynić ma, i o tych, którzy przed nim czynili liczbę, dostateczną sprawę dać ma. Także i o retentach, ktoreby przy kim zostały. Annaty Ich Mość księza biskupi, wedle konstytucyi **anni 1567 et anni 1569**³ powinni oddawać tamże w Warszawie do skarbu koronnego, **sub poenis ibidem expressis**.

10. A iż przerzeczone pobory nie z żadnej powinności, iedno z chęci swej, dla obrony sub interregno sobie postanowili, tedy to pilnie u Nas warowali, iż oni na potym podlec temu nie chcą, przestrzegaiąc tego, aby wszystkie powinności Nasze Królewskie około obrony uczynione i upewnione, w cale im zachowane były.

11. To deklaruiąc, że pobor ten nowy cały i nienaruszony ma dojść skarbu Króla Iego Miłości, też i starych retent, **ut supra**.

Pozwolenie wojny.

12. A iż przedsię naidują się tacy w Koronie Naszej, którzy nic nie dbaiąc na konfederacyą andrzeiowską, Nas Królem Polskim iuż za pomocą Bożą koronowanym za pana swego wyznawać nie chcą, i owszem kogoś innego Królem swym wyznawaią, ku zepsowaniu i rozerwaniu Korony tej i Rzeczypospolitej matki swej, za czym spodziewamy się postronnego nieprzyjaciela a gwałtownego, któremu za czasem skądby odpor miał być dan, obmyślić potrzeba, a przy tym wolności i swobody wszystkich poddanych Naszych, obywatelów Korony tej, w cale obronione i zachowane były. Czego wszystkiego inaczej, pewniej a bezpieczniej opatrzyć i onemu wedle potrzeby zabezpieć niczym innym nie mogliśmy, iedno pospolitym wszystkim ruszeniem, które według zwyczaju i prawa pospolitego, iako w Andrzeiowie stany wszystkie koronne były pozwoliły, tak i teraz do onego pozwolenia andrzeiowskiego przystawaiąc, na to pospolite wszech obywatelów Korony tej i państw do niej należących, ruszenie nierozdzielne, iedno podle praw ich są Nam pozwolili, której iuż **authoritate praesentis conventus generalis** za pozwoleniem ich postanawiamy i naznaczamy, na ten tylko czas, przeciw gwałtownemu, możnemu, postronnemu nieprzyjacielowi. A iż dogadzać w tym czasowi i potrzebie musieli, tedy zwyczaju i prawa opisanego na ten tylko raz ustąpili: to iest, iż iuż uniwersały przez pany hetmany na zjeździe andrzeiowskim postanowione, rozesłane, za dwoie wici rozumieć chcemy, czekaiąc iuż gotowo na trzecie. Iednak to postanowienie terazniejsze i uchwałę pospolitą zaraz wysyłamy, aby to postanowienie Nasze za zezwoleniem panów rad i posłów ziemskich uczynione, do wiadomości każdego, przez obwołanie in locis publicis przyszło, aby się iuż żaden nie wymawiał niewiadomością, a za trzeciemi wiciami wsiadał i tam się stawiał, gdzie mu miejsce na nich naznacza. Tylko to waruiąc, którzy dla nauk do cudzych ziem iachali, a **tutoria bonorum suorum** tu pewnym osobom zapisali, abo też **curatoriam naturalem** zlecili, ci iż

³ Por. konstytucje sejmu piotrkowskiego 1567 r., nr LXX, p. I, 26; konstytucje sejmu lubelskiego 1569 r., nr LXXI, p. IX, 12.

personaliter propter absentiam sui być ku ekspedycyi nie mogą, tedy ie wolne czyniemy; iednak **personas idoneas liberas** stawić ku odprowadzaniu tej służby mają, wedle możności swej. **Contra vero internum hostem**, gdyż posłowie ziemscy Nam z radami postępek, któryby był wedle praw koronnych, przeciwko nim i każdemu z osobna zlecili, tedy któryby się pokazał rebellis, a za dekretem Naszym był **perduellis patriae** deklarowan, exekwucya przeciwko niemu ma być wedle praw koronnych, to iest starosta miejsca każdego ma ruszyć ziemię przeciwko każdemu takiemu i onego skarać wedle dekretu Naszego. A gdzieby był adeo fortis, tedy viciniore capitaneatus, a nakoniec i wojewodztwa też viciniore ruszyć się mają, tyle ileby potrzeba ich okazowała. A nad takim każdym exekwucyją uczynić, za obwieszczeniem Naszym.

Działo się na Zamku Krakowskim, na sejmie walnym koronacyi Naszej, trzydziestego dnia Maia, roku Bożego tysięcznego pięćsetnego siedmdziesiątego szóstego, królowania Naszego roku pierwszego.

IX. LITTERAE PRIMARUM RESTIUM AD INCOLAS PALATINATUS LANCICIENSIS A STEPHANO REGE DATAE [13 LIPCA 1576 R.]

Stefan z Bożej łaski Krol Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Inflantskie i Siedmigródzkie.

Wszem w obec i każdemu z osobna, stanu i dostojenstwa wszelakiego, ludziom w Województwie Łęczyckim mieszkającym, do których iedno wiadomości pisanie to Nasze dojdzie, uprzejmie i wiernie Nam miłym, łaska Nasza Królewska. Uprzejmie i wiernie Nam mili! Mamy pewną sprawę, iż niektórzy ludzie w pruskich miastach niektórych do posłuszeństwa Naszego przyjść nie chcą, ani się poddanymi Naszymi ozywają, ale też i co innego przeciw Nam i Koronie myślą, posły cudzoziemskie i ludzie przyjmując i taką obronę i ratunki przedsięwzięciu i postępkom swym czyniąc i inne za sobą ciągnąc, że ieśli się temu prędko a wczas nie zabieży, może to być z niemalem niebezpieczeństwem i zatrudnieniem Naszym i Koronnym. Przeto nie chcąc, aby to na Nas w tej mierze schodzić miało, umyśliłiśmy Osobą Naszą nie mieszkając iachac do Malborka. A iżeśmy umyślili iachac i pewnie poiedziemy, przeto uprzejmości i wierności waszych żądamy i napominamy, abyście ku każdej potrzebie byli gotowi, a do Nas, kiedy drugim listem Naszym obwieszczeni będziecie, żebyście nie mieszkając do Malborku albo na inne miejsce, które oznaimiemy, przyiechali, i do tego się wespół z Nami innemi mieli, co się naonczas najlepszego Nam i Rzeczypospolitej wszej zdać będzie. Uczynicie to uprzejmości i wierności wasze nie z powinności albo rozkazania Naszego, bo my wolnościom żadnego derogować nie chcemy, i aby to i na potem **in sequelam** nie szło, tym pisanem Naszym każdemu opatrujemy; ale co uczynicie, to uczynicie z dobrej woli swej i z chęci a miłości Rzeczypospolitej w tak wielkiej i pilnej potrzebie. Co My uprzejmościom i wiernościom waszym i każdemu z osobna łaską i życzliwością Naszą, gdy się okazyja i czas podawać będzie, nagradzać i zadziaływać będziemy. Dan z Lubothynia 13 die Julii, roku Bożego MDLXXVI [13 VII], królowania Naszego roku pierwszego. **Stephanus Rex subscripsit.**

X. [STEPHANI REGIS DECRETUM, QUO DECLARATUR IUDAEI FALSA PREMI SUSPICIONE DE NECATIS CHRISTIANORUM PUERIS, VARSAVIAE, 5 LIPCA 1576 R.]

Stephanus etc. Significamus etc., quod cum ad Nos auresque Nostras res atque causae antehac fortasse Nobis inauditae, ita magnopere mirandae de occidendis Christianorum per ludaeos pueris, et potissimum nunc sublato necatoque in terra Gostinensi cuiusdam nobilis dicti Studzienski puero pervenissent, eiusque facinoris ludaei non insimularentur modo, sed accusarentur etiam, res Nobis dignam visam esse, cuius veritatem adamussim diligenterque investigaremus et perquiremus, atque eo etiam diligentius, quod accusationem hanc de furto abstrahendis ac necandis per ludaeos pueris deque divinissimi sacramenti per eosdem emp-